

Kdo neskáče, není Čech

Reflex | 17.2.2011 | rubrika: Labyrint kultury - událost | strana: 58 | autor: VLADIMÍR HULEC

GOTTLAND – divadelní adaptace knižního bestselleru Mariusze Szczygieła

„V POLSKU JE MOJE KNIHA VNÍMÁNA především jako tragická. V Česku jako docela vtipná. Jsem nesmírně zvědav, co z toho vyvedete Vy,“ napsal polský publicista Mariusz Szczygieł hercům Národního divadla moravskoslezského v Ostravě před premiérou divadelní dramatisace jeho reportáží z Česka Gottland. Kniha poprvé vyšla v roce 2006 v Polsku, v Česku o rok později. Získala Cenu varšavských knihkupců a v Česku vyšla již v pěti dotiscích. Zkrátka bestseller.

Foyer kulturního domu, možná čekárna v nemocnici či předsálí anonymního úřadu kdesi na velkoměstském sídlišti 70. let. Vchází skupina uniformně oblečených lidí. Muži v dobových hnědých kalhotách a sakách, ženy v obdobně unylých hnědých oblečcích. „Kdo neskáče, není Čech ...,“ špitne kdesi. Všichni zaraženě stojí, bojí se pohnout.

Pak – nesměle – jeden poskočí. „Kdo neskáče, není Čech ...,“ opakuje jiný a poskočí. Za chvíli skáčou všichni, i invalidé na vozíčcích ... A mávají českými vlaječkami. Tak začíná inscenace režiséra Jana Mikuláška Gottland v Národním divadle moravskoslezském Ostrava.

Příběhy českých umělců, politiků, podnikatelů a anonymních lidí XX. století se přelévají a do sebe zapadají jak temné tóny Modlitby Marty Kubišové ředěné normalizačním popem Michala Davida a překrývané jemným humorem divadelních situací. Příkrčení lidé jsou chyceni v bezčasí doby jak Kafkovy postavy v jeho Procesu. Stojí ve frontě na polívku, na text Anticharty, na televizní přijímač, na klíčky, kterými budou zvonit v listopadu 1989. Vždy poslušně a trpělivě. Někdy si dávají dokonce přednost. Ať umělec, politik, estébák, disident, Karel Gott, či bezvýznamný občan, všichni jedna rodina. Kolem nich ubíhají léta, desetiletí. Nic a nikdo se nemění. Příběhy a osudy Tomáše Bati, Heleny Vondráčkové a Marty Kubišové, autora Stalinova pomníku v Praze, sochaře Otakara Švece, Lídy Baarové, Jana Procházky, Alexandra Dubčeka, Jaroslavy Moserové, Karla Gotta, šoumenů a dalších a dalších jsou jen epizodami v letu let. Dokonce i závěrečný, tragický příběh Zdeňka Adamce, který se po vzoru Jana Palacha v roce 2003 na stejném místě jako on upálil. Zapomínáme, nepřemýšlíme, bolestné okamžiky minulosti i přítomnosti mlčky obcházíme.

Jan Mikulášek vytvořil – spolu s dramaturgem Markem Pivovarem, výtvarníkem Markem Cpinem a ostravskými herci v čele s Annou Cónovou, Gabrielou Mikulkovou, Tomášem Jirmanem či Davidem Viktorou – monumentální obraz pokřivené doby druhé poloviny XX. století v Česku, a především Čechů v ní. Stylizované herectví, stylizované situace, prázdnota, nuda a šed'. Divadelně působivé obrazy rovnocenně propojující slovo, akci, hudbu (především dobové popové šlágry), zvuk a výtvarný účinek. Koláž situací. Řada v české historické paměti zakódovaných mediálních odkazů a známých příběhů. Autory na mnoha místech oproti předloze aktualizovaných, různě rozstříhaných, zčásti i přidaných. Divadelně zobrazených ironicky. Zdánlivě laskavě, v zásadě však hoře a bolestně.

Je to důsledná, neuhýbavá sonda do národního charakteru, národní identity. Posouvá Szczygiełovu předlohu do vyhraněnější, kritičtější polohy důsledněji reflektující pokřivenost, malost a beztvářnost života a lidí v Česku. Mikuláškově se podařilo sjednotit různorodý herecký ansámbl ostravského divadla v jednolité, kompaktní celek, z něhož (téměř) nikdo nevyčuhuje, nevybočuje, nepřehrává. Kde se to daří (úvodní výstup, Baarová, normalizace), je představení nejpůsobivější.

Nabízí se srovnání s inscenacemi švýcarského režiséra Christopa Marthalera, které jsme měli možnost na přelomu tisíciletí vidět na Pražském divadelním festivalu německého jazyka. Murx den Europäer, Stunde Null, Die Fruchtfliege ... Doba je v obou interpretacích obdobně

fádní a lidé v ní manipulovaní. Jen ti Češi jsou trapnější a naivnější. A – možná – vypočítavější.

Vzadu na bílé zdi je po celé představení velký, rukou psaný nápis: Nechci! Znamená jediné. Kdo se z historie nepoučí, je odsouzen ji opakovat.

MARIUSZ SZCZYGIEŁ GOTTLAND ANEB KDO NESKÁČE, NENÍ ČECH! Dramatizace Jan Mikulášek, Marek Pivovar; režie, hudba Jan Mikulášek; výprava Marek Cpin; dramaturgie Marek Pivovar. Národní divadlo moravskoslezské Ostrava. Premiéra 20. 1. 2011 v Divadle Jiřího Myrona.